

11. Андреев А. Ю., Цыганков Д. А. Попечитель императорского университета в системе народного просвещения российской империи первой половины XIX в. *Вестник ПСТГУ II: История. История русской православной церкви*. 2015. Вып. 4 (65). С. 70-97.
12. Ольховская Е. В. Развитие системы университетских центров Украины: На примере архитектуры Харьковского университета. *Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини*. Ін-т проблем сучасного мистецтва АМУ. Київ: Видавничий дім А+С, 2006. Вип. 3. ч. 2. С. 143-146.
13. Солобай П. А. *Типологічні основи формування архітектури вищих навчальних комплексів [Текст]: автореф. дис. ... д-ра архіт.: 18.00.02*. Київ, 2012. 36 с.
14. Мироненко В. П., Солобай П. А. *Методологические основы структурной организации вузовских комплексов*. Белгород: Изд-во БГТУ, 2015. 281 с.
15. Гелла Е. И., Качемцева Л. В. Колонный корпус университета в Харькове в первой трети XIX в. Морфологическая и функциональная структура. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник*. К.: КНУБА, 2015. Вип. 40. С. 33-38.
16. Гелла Е.И. Формирование комплекса университетских зданий в Харькове в первой трети XIX в. *Известия вузов: Инвестиции. Строительство. Недвижимость*, 2015. №3 (14). С. 122-131.
17. Шмелев А. А., Абрамов А. Е. Высшая школа в Российской империи в воспоминаниях выпускников. *Universum: Психология и образование: электрон. научн. журн.*, 2017. 1(31). URL: <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/4146> (дата звернення: 14.04.2018).
18. Переписка кн. А. Н. Голицина с З. Я. Карнеевым. *Русский архив. Историко-литературный сборник*. 1893. №5. С. 129-135. URL: <https://runivers.ru/book-reader/book413536/#page/133/mode/1up> (дата звернення: 17.09.2019).
19. Рейнгардт Ф. О. Харьков 20-х и 30-х годов. По воспоминаниям. *Харьковский сборник*. 1887. №1. С. 1-28. URL: http://dalizovut.narod.ru/istorii/20_30887.htm (дата звернення: 17.09.2019).

Kachemceva L.V., Gella O.I. ZAKHAR KORNEYEV, HIS ARCHITECTURAL AND CITY-BUILDING HERITAGE IN KHARKOV. The article analyzes information on the influence that Z. Ya. Korneev had on the formation of the Kharkiv University town-planning ensemble in 1817-1822. They are reviewing documentary evidence of Korneev's work as a trustee of Kharkiv University. Here is a functional description of the most important buildings of the university complex in the time of Korneev. Their influence on the structure of the central part of the city of Kharkiv, its scale and nature of forgetting is revealed. **Keywords:** Karneyev, Korneev, complex, university, building, Kharkiv.

Качемцева Л.В., Гелла Е.И. АРХИТЕКТУРНОЕ И ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОЕ НАСЛЕДИЕ ЗАХАРА КОРНЕЕВА В г. ХАРЬКОВЕ. В статье анализируется информация о влиянии С. Я. Корнеева на формирование градостроительного ансамбля Харьковского университета в 1817-1822 гг. Рассматриваются документальные свидетельства о деятельности Корнеева в должности попечителя Харьковского университета. Подается функциональная характеристика наиболее значимых зданий университетского комплекса во времена Корнеева. Рассматривается влияние ансамбля Харьковского университета на структуру центральной части города Харькова, ее масштаб и характер застройки. **Ключевые слова:** Карнеев, Корнеев, комплекс, университет, здание, Харьков.

DOI: 10.29295/2311-7257-2019-97-3-19-25
УДК 711.41(477.43/.44-21)

Кушнарѡва К.О.

*Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
(вул. Вознесенський узвіз, 20, Київ, 04053, Україна; e-mail: biggreentractor@gmail.com,
orcid.org/0000-0002-2785-0094)*

АРХИТЕКТУРНІ ДОМІНАНТИ ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА МАЛИХ МІСТ ПОДІЛЛЯ

У статті досліджено композиційно-просторові особливості вертикальних домінант малих історичних міст Поділля, визначено значення історично сформованих архітектурних домінант у процесі регенерації містобудівних утворень. Питання розглядається на основі аналізу об'ємно – просторових характеристик історичних міст Поділля та теорії перцептивного сприйняття архітектурного середовища.

Ключові слова: архітектурна домінанта, візуальна організація, головний елемент, акцент, перцептивне сприйняття.

Вступ. Для визначення концепції регенерації історичних міст, уточнення вимог формотворчі якості архітектурних домінант історичних міст Поділля та їх роль у композиційно – просторовій організації. З огляду на те, що домінанти є одними з найбільш стабільних елементів міста, вони здатні утримувати його архітектурну айдентичність та впливати на візуальне сприйняття архітектурного простору. Оскільки регенерація історичного середовища може передбачати спорудження нових об'єктів, які мають широкий спектр різноманітності художнього-стилістичних вирішення, важливо визначити шляхи їх гармонійного сполучення з історично сформованим середовищем передусім у об'ємно-просторовій організації, їх місце вертикальній ієрархії архітектурного ансамблю міста.

Мета – дослідити вертикальну організацію основних формотворчих елементів об'ємно-просторової структури малих історичних міст Поділля, визначити морфологічні особливості взаємозв'язку домінант з основним архітектурним наповненням міста, їх роль у регенерації міст.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на велику кількість історико-містобудівних досліджень, не зверталась увага на вертикальну композицію, зокрема домінанти. Значна кількість історичних міст Поділля, незалежно від цінності їх архітектурної спадщини потерпають від знищення історично сформованої структури. Сучасна проблематика ґрунтується на відсутності комплексних досліджень морфологічної структури об'ємно-просторових особливостей історичних міст та недосконалості містобудівних норм з регулювання забудови як в історичному середовищі з фрагментарно збереженою історичною забудовою так і в зонах історичних ареалів. Що призводить до будівництва нових споруд, на розсуд забудовника, часто без урахування особливостей організації історичних об'єктів: способу розміщених планувальній структурі та групі архітектурних об'єктів, в системі локальних (квартальних) та загально міських домінант, інше.

Такі дослідники, як М. Каплінська, О. Рибчинський, М. Бевз, М. Ясінський розглядають архітектурно-планувальні особливості історичних міст регіону та методи відновлення їх історично сформованої структури, однак не торкаються питання організації основних формотворчих елементів вертикальної ієрархії. Теоретична основа аналізу та особливості об'ємно-просторової організації міських ансамблів гуртуються на дослідженнях таких науковців: Е. Беляєва, М. Бархіна, В. Вечерського, А. Іконніков, М. Дьоміна, А. Іконнікова, В. Тімохіна, Г. Фільварова, інших.

Дослідження М. Бархіна торкалися питання оптимальних співвідношень висоти домінант до висоти рядової забудови, які також проводили такі вчені, як А. Буніна та М. Круглова. Висотну будівлю науковці розглядають на третьому плані композиційної системи міста, у складі ансамблю, як композиційний центр, головний об'єкт, який посилює візуальний вплив ансамблю на значну відстань. Основна увага більшості робіт акцентується на особливостях вирішення фасадів, співвідношення їх висот – у вигляді панорам (Бархін, 1982). Для опису вертикальної композиції, вони застосовують геометричну проекцію об'єктів на площину з однієї точки в просторі. У дослідженнях мало враховані характеристики взаємозв'язку елементів містобудівної системи та їх місце в системі ієрархії об'ємів, мало досліджені особливості зорового сприйняття людини, під час руху. Роботи А. Іконнікова щодо естетичних аспектів міського середовища, в значній мірі присвячені орієнтації людини в міському середовищі, головну орієнтуючу роль він визначає у об'ємній, візуальній системі, а допоміжну у планувально-візуальній (Іконніков, 1972). В основі планувально-візуальної орієнтації лежить принцип лінійних орієнтирів, де система вуличної мережі спрямовує направленість зору. Візуальну систему складають об'ємні домінанти, тобто архітектурні об'єкти або їх елементи, що домінують над іншими, за рахунок: масштабності, форми, пластики фасаду, членувань, кольору, соціального значення.

Слід звернути увагу на той факт, що простір, який відображають проектні креслення і який відчувається людиною через візуальне і динамічне сприйняття, під час руху, відрізняються, лише конкретна діяльність (проекування, будівництво, благоустрій, тощо) вимагає використання креслень. Людина оцінює простір, відчуваючи його шляхом взаємодії, безпосередньо перебуваючи в ньому, тобто під час динамічного сприйняття (Беляева, с.33, 1977). Динамічне сприйняття архітектурного середовища, відбувається завдяки поєднання цілісного та фрагментарного огляду об'єктів, які сприймаються в процесі руху, під час якого відбувається порівняння контурів, які безпосередньо бачить людина із загальними знаннями про об'єкти, тобто перцептивним сприйняттям (Веккер, 2000). Частково закритий об'єкт є візуально «розбитим» або «зміненим» за формою, однак може створювати ілюзію впізнаваності форми, за рахунок уявного доповнення та співставленням з подібними до нього спорудами (рис. 1.). Таким чином архітектурні об'єкти можуть впізнавати завдяки типологічній та функціональній спорідненості, оскільки мають ідентичне архітектурне вирішення, характерні елементи елементи, їх взаєморозміщення, пропорції інше.

Рис. 1. Перцептивне сприйняття архітектурних об'єктів в просторі (на прикладі перспективи міського середовища міста Бучач; фото із архіву автора 2018 р.)

Перцептивне сприйняття характеризується суб'єктивним баченням світу; основними його властивостями, щодо архітектурного середовища можна назвати предметність, цілісність, структурність, константність, вибірковість і осмисленість, які поступово розкриваються під час руху в просторі. Цей перцептивний ефект виникає завдяки співвідношенням

відкритого простору та відмінності візуальних характеристик архітектурних об'єктів, де особлива увага спостерігача мимоволі акцентується на найбільш виразному об'єкті або домінанті.

Поняття архітектурних домінант найчастіше застосовують, щодо висотних об'єктів з явно вираженою вертикаллю, які також є зоровими орієнтирами (Линч, 1982). Домінанти, що акцентують на собі увагу з точки зору психологічного сприйняття, як правило називають «орієнтир», «зоровий акцент». Ці терміни визначають унікальні або неординарні елементи міста (будівлі, споруди, малі архітектурні форми), які допомагають орієнтуватись у просторі, а також об'єкти, які через свої художні конструктивні або інші якості концентрують на собі увагу глядача. Поняття, «архітектурний акцент» вживаються в контексті ансамблів, в яких архітектурні об'єкти або їх група є головними елементами, що надають виразності образу міського середовища, а також об'єкти, які виділяються та задають напрямок для композиційного розвитку міського комплексу (Егерев, 1974).

Для визначення специфіки вертикальної композиції необхідно мати уяву про такі її якості: кількість висотних домінант, контрастне співвідношення висоти вертикальних елементів до оточуючої забудови, залежність висоти об'єктів один від одного та в планувальному розміщенні домінант, розміщення відповідно до топографічних умов міста, виразність самих об'єктів у відношенні їх побудови, конструктивного, художнього вирішення та силуету.

Більшість міст Поділля в значній мірі характеризують та регулярність планувального вирішення, типізацію та структурованість квартальної забудови, яка утримує чіткі межі центральної площі (Каплінська, 2015), ці якості міст стали результатом необхідності дотримуватись системи самоврядування міста або Магдебурзького права. Міста набувають якостей впізнаваності центральних частин міста з ринковою площею, яка зафіксована рядовою забудовою фронтальною з однією або локальним ансамблем архітектурних

домінант, які складала ратуша та сакральні споруди. Історична рядова забудова відповідно до габаритів, масштабу та щільності розташування сформована в якості модуля зблокованих споруд, які обмежують простір міста в коридори вулиць та обмежені з трьох або чотирьох центральні площі. Простір середмістя сформований фронтом забудови з розподіленими по периметру розривами в забудові орієнтованими на сакральну або громадську споруду. Архітектурний простір можна визначити, як простір організований за рахунок його розчленування архітектурними об'єктами (будівлями, стінами, інженерними спорудами, штучним рельєфом, тощо) і тим самим надання конкретної форми простору (Ксєневич, 2005). Візуальний вплив об'єкта залежить від відкритості або замкнутості простору, що впливає на ступінь оглядовості об'єкта. Ступінь замкненості архітектурного простору історичних міст Поділля найчастіше має змішаний характер, він комбінований з інтер'єрного та екстер'єрного. В залежності від розміщення в інтер'єрному або екстер'єрному просторі міста, домінанта створена в масштабах забудови, має локальний або розширений вплив (Ільїн, 1989). Таким чином глядач сприймає будівлю в співвідношенні з архітектурою найближчого оточення, де головна роль у формуванні її домінантного образу припадає на пропорційне співвідношення, форму фасаду, членування фасадних елементів або оздоблення, кольорове вирішення та інших елементів будівлі. Структури ринкових площ, надають його організації чіткої форми завдяки врегулюванню забудови, яка обмежує простір; у разі довільного розташування об'ємів, відчуття впорядкованості простору формується за рахунок уявного продовження обмежуючих поверхонь в напрямку домінанти. Основним напрямом продовження, служить найбільш візуально активна поверхня (більш масивна, масштабна, що має контрастний кут розташування в просторі, тощо), вони відіграють домінуючу роль і служать джерелом інформації про потенційну впорядкованість архітектурного простору.

При віддаленому сприйнятті у більшість панорам міст Поділля (Бучач, Чортків, Перемишляни, Заліщики, Терєбовля, інші), рядова забудова сприймається в якості групи подібних об'єктів, які можна позиціонувати як текстуру. Для кожної текстури існує поріг злиття, при переході якого група об'єктів об'єднуються в єдиний однорідний елемент, віддалені архітектурні об'єкти сприймаються як єдиний елемент (рис. 2).

Рис. 2. Візуальне сприйняття архітектурного середовища, ефект текстурного злиття а) однорідна забудова; б) однорідна забудова з вертикальними домінантами (розробка автора; на прикладі панорами м. Бучач і м. Чортків; фото із архіву автора 2018р.)

Домінанта у базовому просторі однорідної забудови розріджує та акцентує на собі погляд спостерігача, ефект домінування виникає за рахунок зміни полотна забудови за рахунок: висоти, маси (пропорції), форми, загального вирішення фасаду, кольору. Характер об'єктів в значній мірі вирішує образну характеристику міста, його живописні та індивідуальні якості. Силует міст, як правило, формувався за рахунок групи висотних домінант розміщених у середній поверхності.

В переважній більшості функціональне значення об'єкта підтримується відповідним архітектурним рішенням, яке має морфологічну та типологічну залежність. Споріднені за функцією об'єкти часто мають схожу морфологічну основу, традиційну для даного регіону, житлова або комбінована з торгівельною, ремісничою іншими функціями забудова в межах середмістя, найчастіше є блокованою. Відповідно до найбільш вираженого значення групи архітектурних об'єктів,

створюються адміністративні, культурні, сакральні, інші центри. Головні ядра міст, або центральні площі створювалися із значною кількістю вертикальних домінант у вигляді соборів, дзвіниць, башен, ратуші, і таким чином формуючи візуальну ієрархію об'ємно – просторової композиції. Таким чином міста утворені за рахунок системи вертикальних домінант, точок орієнтирів пов'язаних із функціональною структурою міста. В умовах невеликої площі малих міст існуючі домінанти найчастіше відіграють роль головних, загальноміських домінант, які мають найбільшу візуальну оглядовість, в залежності від конкретної міської ситуації можуть зустрічатись домінанти другого, третього іншого порядків, при цьому необхідно враховувати їх рівень оглядовості та впізнаваність (перцептивне сприйняття) в закритому міському просторі під час руху пішоходів.

Характерним для формування історичних центрів малих міст є поєднання декількох ядер в єдиний центр, або утворення за рахунок створення суміжних центрів, із загальною компактністю функціональних зв'язків. Винятками є розвинуті сакральні центри, які найчастіше розміщувались на віддаленій від громадського центру відстані і створюють окремий комплекс із внутрішньою ієрархією об'ємів, а також осібно розміщені замкові комплекси, які в ХІХ ст. втрачають своє функціональне значення (Рибчинський, 2017). Такі схеми характерні для міст Збараж, Бережани, Бучач, Золочів, Терехів, інші. Загалом для міст Поділля характерним є поєднання в одному просторі різних за функцією об'єктів таких як: адміністративні споруди, ратуші, культурно-дозвільні та сакральні споруди, вони утворюють архітектурний ансамбль центру міста. Особливості пересіченого річками та долинами рельєфу сприяє підсиленню вертикальної спрямованості домінант розміщених на підвищенні або просторовому виділенню об'єктів за рахунок вигину річок. Центральні або ринкові площі найчастіше розміщені на відносно рівному рельєфі, в свою чергу замкові, палацові та сакральні комплекси на підвищенні, рідше в низовині оточені водоймами.

Таким чином вертикальна композиція малих міст Поділля має три основні системи об'ємно – просторової організації: з однією вертикальною домінантою, як група локально розміщених домінант (локальний ансамбль) та як просторовий ансамбль, який формується за рахунок віддалених один від одного точкових вертикальних домінант або локальних ансамблів (як правило вони утворені сакральними спорудами, ратушею та замком). Вертикальні домінанти розміщені структурованій рядовій забудові, яка споріднена за висотою, довжиною фасаду, за планувальним розміщенням, кольором, конструктивними схемами, тощо.

Модернізація структури, яку отримали міста в другій половині ХХ ст. стала причиною зміни вертикальної композиції більшості історичних міст Поділля, та співрозмірності архітектурних об'єктів різних типологічних груп. Зокрема споруди створені в період модернізації: житлова забудова, адміністративна, торговельна, культурні споруди, часто мали схожу морфологію, у містах даного регіону вона є спрощеною в порівнянні з ідентичними за функцією спорудами створеними в федеративних центрах СРСР. Відповідно історична структура сформована до періоду модернізації, мала чіткі розмежування у вертикальній ієрархії, де рядова житлова забудова 2-3-х поверхів, сприймаються, як об'єкти наповнення, а громадські споруди мають якості домінант або акцентів. Тенденції спрямовані на швидкий розвиток міст, змінили кількість домінантних об'єктів, зосереджені в центральних історичних частинах міста, нові домінанти, осібні або комплекс споруд, не завжди гармонійно поєднані з історичним середовищем.

Висновок. Домінантні характеристики об'єктів на пряму залежать їх функціонального значення (зв'язок образ – функція), яке визначає їх місце в планувальній сітці, об'ємно-просторове та архітектурно-художнє вирішення. Вертикальна домінанта більшості міст Поділля формує спрямування основних композиційних осей та підпорядковує групи однорідної забудови. Відповідно до кожного типу

будівель: житлових, адміністративних, торговельних, сакральних, інших, існує морфологічна основа яка визначає їх місце у ієрархії вертикальної композиції, які впливали на візуальне вирішення. Оскільки історичні міста мають чіткий зв'язок між соціально – функціональним значенням та архітектурним вирішенням об'єктів, типізація будівель вплинула на сприйняття окремих об'єктів, як групи фонових споруд, та групи домінуючих об'єктів. Приналежність об'єктів до однієї або другої групи та взаєморозміщення в планувальній структурі, визначає підпорядкованість, ієрархію, взаємозгодженість або хаотичність композиції архітектурних об'єктів.

Регенерація історичних міст може передбачати, активацію середовища міста або відновлення їх об'ємно-просторового характеру шляхом спорудження нових споруд. При створенні нових об'єктів архітектури в історично сформованій структурі міста, особливо якщо йдеться про малі за площею міста, слід визначити сферу та спільні формальні риси для функціональної або типологічної групи архітектурних об'єктів до якої належить нова споруда. Для того, щоб гармонійно вписати нову споруду в історичному середовищі, повинні бути враховані особливості домінуючих та групи регулярної забудови. Історичні домінуючі та композиційна ієрархія, яку вони створюють є найбільш впливовими якостями, які утримують історичну сутність міста та архітектурну ідентичність, вона визначає візуальну впізнаваність міста. При розміщенні та визначенні об'ємно-просторових характеристик нової споруди, повинні бути враховані вертикальна композиція групи історичних об'єктів (ансамблю вертикальних домінуючих), їх висотність, об'єм, характер розміщення в планувальній структурі, матеріал та кольорову схему.

Концептуальна та семантична проблема полягає в тому, що характеристики домінуючих, не надають конкретного тлумачення стосовно сучасної стилістики, створенні художнього образу домінуючих та об'ємно-просторового вирішення. Тому для взаємозгодженості міського середовища та збереження архітектурної

айдентичності, важливо досліджувати композицію у візуальних якостях та морфологічній структурі, між існуючою історичною забудовою та новими об'єктами які в ній розміщують.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бархин М. Г. *Город. Структура и композиция*. М.: Наука, 1986. 264 с
2. Беляева Е.Л. *Архитектурно-пространственная среда города как объект зрительного восприятия*. М.: Стройиздат, 1977. 127с.
3. Бунин А.В., Круглова М.Г. *Архитектура городских ансамблей: Ренессанс*. Академия коммунального хозяйства. М.: Издательство Всесоюзной академии архитектуры, 1935.
4. Веккер Л.М. *Психические процессы: В 3 т. -Т. 1. Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1974.*
5. *Загальна психологія: Підруч. для студ. вищ. навч. закладів / За заг. ред. акад. С.Д. Максименка. К.: Форум, 2000.*
6. Вечерський В. В. *Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яток охоронних досліджень населених місць*. Науково-дослідний інститут теорії та історії архітектури й містобудування; Головне управління містобудування і архітектури Київської міської державної адміністрації. К.: НДІТІАМ, 2003. 560 с.
7. Демин М.Н. *Управление развитием градостроительных систем*. К.: Будівельник, 1991. 185 с.
8. Егерев В. *Формирование архитектурных ансамблей. Архитектура СССР*. 1974. №4. С. 3- 11.
9. Иконников А. В. *Архитектура города. Эстетические проблемы композиции*. М.: Стройиздат, 1972. 216 с
10. Иконников А.В. *Функция, форма, образ в архитектуре*. М.: Стройиздат, 1986. 288 с.
11. Ильин М.А. *Основы понимания архитектуры*. М.: Стройиздат, 1989. 332с.
12. Ксеневич М.Я. *Українська архітектура, її визначальний контекст у просторі, часі, інформації: Основи українського архітектурознавства*. К.: Українська академія архітектури, Київський національний університет будівництва і архітектури, «МП Леся», 2005. 426 с.
13. Каплінська М. В. *Архітектурно-містобудівні принципи регенерації ринкових площ історичних міст західного регіону України: дис. ... канд. арх.: 18.00.01. Львів, 2015. 263 с.*
14. Линч К. *Образ города / пер. с англ. В.Л. Глазычева; под. ред. А.В. Иконникова*. М.: Стройиздат, 1982. 328 с.
15. Рибчинський О.В. *Формування і ревіталізація середмість історичних міст України: дис. ... канд. арх.: 18.00.01. Львів, 2017. 438 с.*

Кушнарева К. А. АРХИТЕКТУРНЫЕ ДОМИНАНТЫ ИСТОРИЧЕСКОЙ СРЕДЫ МАЛЫХ ГОРОДОВ ПОДОЛЬЯ. В статье исследованы композиционно-пространственные особенности вертикальных доминант малых исторических городов Подолья, определено значение исторически сформированных архитектурных доминант, как ключевых структурных элементов, на характеристики которых, должны оперяться концепции городской регенерации. Вопрос рассматривается на основе анализа объемно – пространственных характеристик исторических городов Подолья и теории перцептивного восприятия архитектурной среды.

Ключевые слова: архитектурная доминанта, визуальная организация, главный элемент, акцент, перцептивное восприятие.

Kushnarova K. ARCHITECTURAL DOMINANTS OF THE HISTORICAL AREA OF SMALL CITIES OF THE PODOLIA DISTRICT. The article deal with the compositional and spatial

features of the vertical dominants of the small historical cities of Podolia determines the significance of historically developed architectural dominants in the process of regeneration of urban structures. The matter based on the analysis of the volumetric and spatial characteristics of the historical cities of Podolia and the theory of perceptual perception of the architectural environment. The vertical composition of small Podolia's cities has formed of three main systems of spatial organization: with one vertical dominant; as a local ensemble – group of locally placed dominants; as a spatial ensemble, formed by distant point vertical dominants or local ensembles (dominants buildings usually are sacral buildings, town hall and castle). Vertical dominants are mostly located in a structured row building, which related in height, length of the facade, in terms of layout, color scheme, etc. In order to harmonize a new building with a historical heritage, the features of both the dominant and the group of regular buildings should be taken into account.

Keywords: architectural dominance, visual organization, main element, accent, perceptual perception.

DOI: 10.29295/2311–7257–2019–97–3–25–29
УДК 725.48

Полищук А. А.

*Донбасская национальная академия строительства и архитектуры
(ул. Державина, 2, Макеевка, Донецкой обл., 86100, Украина; e-mail:dejka@rumbler.ru;
orcid.org/0000-0002-5112-8237)*

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕНТРОВ ТВОРЧЕСТВА В XX ВЕКЕ

В эстетической культуре западных стран в XX веке характерно развитие основных типов многофункциональных Центров творчества: (Центр современного искусства, Центр искусств, Музей современного искусства), основой которых являются музейно-выставочные комплексы. В процессе формирования архитектуры современных Центров творчества в его структуру встраивались: музеи, временные выставочные помещения, библиотеки, театры, клубы, школы искусств. В статье акцент сделан на развитии музея т.к. многогранность функций разных типов Центров творчества отразилась прежде всего, на трансформации традиционного типа музея XX века. Автор данной статьи изложил краткую характеристику различных творческих концептуальных подходов и их воплощение в архитектуре многофункциональных Центров творчества. Центры творчества известных мастеров архитектуры XX столетия последовательно воссоздавали социальную открытость искусства широким слоям общества для художественного и духовного мировосприятия архитектурных образов. Современное искусство способствует внедрению глобального взаимодействия в мировом сообществе, создавая новые социальные отношения. Актуально развитие искусства, коммуникативные возможности архитектуры, объединяющие разные виды творческой деятельности, расширение межкультурных связей на все культурное пространство.

Ключевые слова: искусство, Центры творчества, коммуникативность, функция, трансформация.

Постановка проблемы и связь с научными задачами. Взаимодействие с миром музея, непосредственный контакт населения с природной и культурной средой, преобразует внутренний мир музейной аудитории, что является главным импульсом интереса к музеям. Начиная с первой трети XX века, характерно проникновение изобразительного искусства

во все виды творчества, необходимость в обновленных выставочных пространствах. Глобальная тенденция развития музеев на современном этапе характеризует, что архитектура современных Центров творчества формировалась в общем процессе эволюции пространственной среды и искусства [5, 9]. Значимость изучения зарубежного опыта развития разных